

CALENDARUL PASTORAL

de
ION GHINOIU

Spre deosebire de *calendarul bisericesc* care dedică în totalitate zilele anului solar Sfintei Treimi (Tatăl, Fiul și Sfântul Duh), Fecioarei Maria și cîtorva mii de personaje, cu existență reală sau imaginară, canonizate și împărtite pe grade ierarhice (apostoli, arhangeli, sfinți, proroci, cuvișoși, mucenici) și de *calendarul civil* care este un simplu tabel al zilelor grupate pe luni și săptămîni, *calendarul popular*¹ răspunde cu adevărat nevoilor presante ale oamenilor. Calendarul popular, numit în perioada sa de disoluție și *calendarul babelor*, planifica întreaga activitate materială și spirituală a omului pe luni, săptămîni și zile indicîndu-i, prin limbajul specific al sărbătorilor și obiceiurilor, credințelor și practicilor magice, timpul optim pentru arat, semănat, întreținerea culturilor, recoltat, formarea și desfacerea turmelor, urcarea și coborârea oilor de la munte, zilele favorabile pentru culegerea plantelor de leac, pentru pești și logodit, pentru scos fetele la joc, pentru pomenirea morților etc.

Calendarul popular a fost transmis din generație în generație prin canalele folclorice obișnuite, fără să cunoască vreodată litera tiparului. Observațiile empirice asupra aştrilor, în special Luna și Soarele, și ciclurilor de înmulțire ale plantelor și animalelor au fost încifrate în numeroase obiceiuri și credințe calendaristice. Pentru cei vechi acestea formau "tratatul" sau "cartea" (nescrisă) de învățatură, pentru noi sunt documente istorice și etnografice, știință populară, poezie și filosofie. Pentru a fi ușor de memorat, acest instrument, care măsura timpul și activitatea omului, funcționa ca un sistem simplu, de echivalență. Timpul indică munca, munca indică munca. Timpul este perceput de țăran ca un cadru general în care trebuie să se împlinească în permanență ceva bun sau rău, previzibil sau imprevizibil. Pentru el nu există timp pur, golit de evenimente. Dar, cum ocupăriile lui principale aveau ritmuri diferite, generate de bioritmurile plantelor și animalelor, se poate vorbi, în unitatea generală a calendarului popular, de un timp al agricultorului și un timp al crescătorului de animale. Cele-lalte activități ale economiei rurale se suprapun, în general, peste cadrele de timp în care se mișcă, între echinocți și solstiții, ocupăriile de bază: *cultivarea plantelor*, cu un sezon fertil vara și unul steril iarna și *creșterea animalelor*, cu un sezon steril vara și unul fertil iarna.

Sărbătorile *calendarului pastoral* corespund ca dată, cu bioritmul unor animale

---

¹ I. Ghinoiu, *Vîrstele timpului*, Editura Meridiane, București, 1988

domestice (oaia, capra, calul) și sălbaticice (lupul, ursul, capra sălbatică). Manifestarea ritmică și stabilă a funcției esențiale a vieții, reproducerea, indică, în calendarele vechi, începutul și sfîrșitul anului și anotimpurilor.

1. OAIA ȘI CAPRA.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea împerecherea oilor și caprelor începea, de obicei, în octombrie, la Sf. Paraschiva (14 oct.) sau în noiembrie, la Arhangheli (8 noi.) și se numea Nunta Oilor, Năpustirea Berbecilor sau Arieșilor. După o perioadă de 21 de săptămâni, mieii și iezi erau fătați în luna martie, cînd timpul dă vizibile semne de încălzire. Separarea mieilor de oi pentru a se hrăni singuri (înțărcatul) avea loc peste alte 4–5 săptămâni, la Sîngiorz. Reproducția ovinelor și caprinelor împărtea anul solar în două anotimpuri egale: un *sezon fertil* (împerecherea, gestația, fătatal și înțărcatul) între Sîmedru (26 oct.) și Sîngiorz (23 aprilie) și un *sezon steril*, cînd animalele se hrănesc bine pentru a supraviețui capriciilor iernii, între Sîngiorz și Sîmedru. Deși se numesc sfinți, Sîmedrul și Sîngiorzul au atrăbuțiile unor străvechi divinități păgâne: să deschidă și să închidă anotimpurile pastorale. După unele legende populare, cei doi sfinți purtau la brâu cheile vremii: Sîngiorzul *închide iarna și deschide vara*, Sîmedrul *închide vara și deschide iarna*. Aceeași sfinți sunt răspunzători, în alte legende, de înfrunzitul și desfrunzitul codrului: dacă pe data de 23 aprilie codrul nu era înfrunzit, Sîmedru îl omora pe Sîngiorz, iar dacă pe 26 octombrie codrul nu era desfrunzit Sîmedru era ucis de Sîngiorz. La aceste date apar, în calendarul popular, obiceiuri, credințe și practici magice specifice renovării timpului anual sau sezonal: sacrificiul unui animal (mielul la Sîngiorz, berbecul sau oaia la Sîmedru), aprinderea rituală a focurilor (Focul Viu la Sîngiorz, Focul lui Sîmedru), prepararea unor alimente rituale, efectuarea observațiilor astronomice și meteorologice, credința că se deschid mormintele și cerul, că ard comorile și vorbesc animalele etc. Executarea de către păstorii bănațeni a unui dans ritual călugăresc² indică posibilitatea celebrării anului nou pastoral nu numai primăvara, ci și toamna.

La debutul anului nou pastoral, sărbătorit primăvara, la Sîngiorz se desfășurau trei categorii de activități:

– *juridice*: însemnarea oilor și a mieilor cu semnele familiale moștenite de fiecare proprietar, măsurarea laptelui pentru fixarea cantității de brînză ce urma să-o primească fiecare proprietar de oi (Sîmbra Oilor, Măsurișul), angajarea ciobanilor și văcarilor;

– *organizatorice*: închiderea țarinelor pentru păsunatul oilor, formarea turmelor și cetelor de sîmbrași, tunderea oilor, construirea sau repararea țarcurilor, stînelor și colibelor;

– *rito-magice*: practici de purificare a vitelor și ciobanilor, de prevenire a stricăciunilor aduse de sălbăticinile pădurii, de fertilitatea și rod bogat (Cucu-Răscucu, Focul Viu, săritul peste foc, afumarea și stropitul turmei cu apă, farmece și descîntecce, prepararea leacurilor vegetale):

Mijlocul sezonului pastoral este marcat de Sîntilie (20 iulie). Mai mult temut de

² Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, vol. I, București, Inst. de arte grafice, 1901, p. 240

cât iubit, Sîntilie adună în jurul său mai multe sărbători populare dedicate unei divinități a focului și soarelui (vezi anexa). La această dată se țineau, izolat se mai țin și astăzi, vestitele nedei carpaticе atestate încă din anul 1373³. Locul lor de desfășurare poartă numele a peste 60 de munți și poieni (Nedeia, Sîntilia, Nedeițele, Nedeiuț). Importanța nedeilor pentru satele pastorale este bine reliefată de Ioan Pop Reteganul: "Nedeia e mai luată în seamă ca Crăciunul, Paștele și Rusaliile... Nedeia e și mai mult ca Anul Nou. Nimeni din popor nu numără ani de la Anul Nou, ci de la Nedeie..."⁴.

Spre sfîrșitul sezonului pastoral, toamna, la Sîntămăria Mare, turmele începeau să coboare la vale. Până la Răscol (dezmembrarea turmelor) oile pășteau pe fînețele, porumbiștiile și miriștiile din hotarul (moșia) satelor. La Vinerea Mare (Sf. Paraschiva), în alte sate la Arhangheli, se amestecau berbecii cu oile pentru împerecheare, iar la Sîmedru se încheiau toate socotelile dintre ciobani și stăpînii de oi. În satele cu păstorit local oile erau îngrijite, până la Sîngiorz, de fiecare gospodar, în timp ce în satele cu păstorit transhumanță se reorganizau turmele care iernau la sute de km distanță (Bârăgan, Bălțile și Delta Dunării, Ținuturile Caspice și Caucazul, Cîmpia Tisei).

Calendarul pastoral al românilor este aproape identic cu calendarul celtic⁵ care împarte, de asemenea, anul numai în două anotimpuri: *iarna*, de la 1 noiembrie la 1 mai, și *vara*, de la 1 mai la 1 noiembrie. Diferența de patru zile între 1 noiembrie și 26 octombrie (Sîmedru) și de opt zile între 1 mai și 23 aprilie (Sîngiorz) este explicable: datorită latitudinei geografice, desprințăratul își face apariția mai tîrziu în ținuturile nord-vestice ale Europei decât în cele sud-estice.

2. LUPUL ȘI CÎINELE

Pe timpul iernii pastorale apare un mare număr de sărbători dedicate, în egală măsură, animalelor domestice și animalelor sălbaticice, în special lupului. Constatarea este că atât mai surprinzătoare căcăi sărbătorile acestea corespund cu momentele importante ale comportamentului de reproducție al lupului, totuș sigur al dacilor⁶. Împerecherea lupilor începe în a doua jumătate a lunii noiembrie, la Filipii de Toamnă, și sfîrșește la începutul lunii februarie, la Filipii de Iarnă (vezi anexa). Filipii sunt un fel de divinități cu înfățișare de lupi, cel mai periculos fiind Filipul cel Șchiop sau Filipul cel Mare sărbătorit, de la zonă la zonă, la 11, 21 sau 30 noiembrie. Patronul lupilor, care le rînduiește noapte de noapte prada, este Sînpetru de Iarnă (16 ianuarie). După lupta care se dă între masculi, femela alege un partener cu care se împerechează și crește apoi puii. Înțînd seama de faptul că frecvența maximă a împerecherilor este atinsă la începutul lunii februarie și că perioada de gestație este de 62–63 de zile, lupoaicile fată, de obicei, în plină primăvară. Prin luna octombrie nouă generație de lupi (cățeii de lupi) se prind în haită cu părinții și participă la urmărirea și atacarea

³ I. Conea, *Din geografia istorică și umană a Carpaților*, București, Soc. c., 1937, p. 73

⁴ Ibidem, p. 48

⁵ J.G. Frazer, *Creanga de aur*, vol. V, București, Editura Minerva, p. 25–27

⁶ M. Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, capitolul *Dacii și Lupii*, București, Editura științifică și enciclopedică, p. 38–87

prăzii. Aceste haite familiale, la care se adaugă și lupii născuți cu un an înainte, se dezmembrează în timpul împerecherii⁷.

În perioada Filipilor de Toamnă și, în general, în perioada de înmulțire a lupilor, cea mai severă interdicție era scoaterea cărbunilor din casă pe timpu serii și al nopții. Se credea că lupoaicile rămâneau sterile dacă în perioada împerecherii nu mîncau cărbuni aprinși, după care veneau în sat și îi căutau în gunoiul și cenușa aruncată din case. Filipii erau celebrați cu sfîntenie de femei pînă la începutul secolului al XX-lea; cînd își măritau fetele, mamele le dădeau ca zestre, și un Filip (14 noiembrie) sau mai mult (14,15... noiembrie). Din dosarul mitologic al lupului⁸ se pot desprinde și alte tulburătoare exemple care implică acest animal feroce în structura calendarului pastoral al românilor. Comportamentul lui de reproducere împarte anul în două părți (anotimpuri) distincte: iarna, de la constituirea haitei și formarea perechilor pînă la nașterea puilor, și vara, corespunzătoare creșterii puilor pînă la intrarea lor în haită. Suprapunerea unor sărbători populare de mare vechime peste momente precise ale ciclului de reproducție a lupului indică, în perioada noiembrie–octombrie, un enigmatic început de an, probabil Anul Nou dacic.

3. CALUL ȘI MĂGARUL

Calul, prin lungimea ciclului de reproducere aproape egal cu lungimea anului solar și prin vechimea domesticirii, inteligența, frumusețea și eleganța trupului a ocupat un loc privilegiat în calendarul popular. La latitudinea geografică a României nu există alt animal, cu excepția măgarului (rudă apropiată a calului), al cărui ciclu de înmulțire să se apropie atât de mult de durata anului tropic. Iapa are, de obicei, două sezioane de împerechere: primăvara și toamna. În practică, iepele se montează și fată în sezonul de primăvară, în luniile martie–aprilie, iar cele care au rămas sterile se montează și fată în sezonul de toamnă. După o lungă gestație, de aproximativ 340 de zile, iapa fată primăvara, în aceeași perioadă cu lupoaică. Dacă la perioada de gestație se adaugă zilele care preced împerecherea se ajunge la lungimea anului solar. Fătul cailor era deci un reper calendaristic stabil care indica omului preistoric sfîrșitul și începutul anului.

După numărul de zile rezervate în calendarul popular, calul și lupul patronează fiecare câte o jumătate de an: vara este dominată de cal, iarna de lup. În calendarul popular cultul cabalin este reprezentat prin personaje sacre care au copite și cozi de cai (Sîntoaderii), se comportă asemănător cailor (Călușarii), sănt purtați pe spatele cailor (Sîngiorz, Sîmedru) sau în care cerești trase de cai (Sîntilie). Lupul, ruda sălbatică a cîinelui, după ce a domnit peste anotimpul friguros, este alungat simbolic printr-un scenariu ritual cunoscut în sudul României sub diferite denumiri (Jujeul, Vălăritul, Goana Cîinilor, Datul Cîinilor în Tărbacă). Prima zi după Lăsatul Secului de Paște era dedicată în întregime chinuirii și alungării cîinilor prin mijloace extrem de violente. Imediat a doua zi începe o săptămînă de opt zile dedicată Cailor lui Sîntoader (vezi anexa), temute personaje sacre, cel mai periculos fiind, Sîntoaderul cel Șchiop sau Sîntoaderul cel Mare.

⁷ V. Cotta, M. Bodea, *Vînatul României*, București, Editura Agrosilvică, 1969, p. 209

⁸ M. Coman, *Mitologie populară românească*, București, Editura Minerva, 1986, p. 144–159; I. Ghinoiu, *op. cit.*, p. 79–87.

În toate societățile arhaice, o dată pe an, la Anul Nou, se sacrifică substitutul zeului adorat care putea fi: un om (conducător, ostaș, fecioară), un animal (cal, țap, taur) sau efiga acestuia (mască, steag, păpușă, statuie). Dansul Călușarilor, cel mai complex și mai spectaculos ceremonial ritual al românilor, reconstituie, la Rusalii, nașterea și moartea unei zeu păgin (Călușul) și, o dată cu acesta, a timpului anual. Unul dintre membrii cetei Călușului românesc (vătaf, mut) sau un substitut al acestuia (Steagul Călușului, Ciocul Călușului) joacă rolul zeului condamnat anual la moarte. În secvența finală, numită Înmormântarea Călușului sau Spargerea Călușului, masca mutului sau alte substitute ale divinității (Cioc, Steag, Phalus) erau distruse (omorîte) cu violență și apoi, înhumate, abandonate sau depuse pe apele curgătoare. Sântoaderii și Călușul sunt uimitoarele supraviețuirile ale cultului cabalin atestat masiv de arheologi în spațiul carpato–ponto–danubian (Cavalerul trac, Cavalerii danubieni etc.).

În concluzie, *calendarul pastoral*, parte componentă a calendarului popular (vezi anexa), are numai două anotimpuri, iarna și vara, patronate de două străvechi divinități autohtone: lupul și calul. Anul Nou, începuturile anotimpurilor și alte momente cheie ale calendarului sunt marcate de sărbători importante care se suprapun, ca dată calendaristică, peste bioritmurile unor animale domestice și sălbaticice. O trăsătură definitorie a calendarului pastoral este sincretismul păgâno–creștin: personajele sacre, sunt fie divinități păgâne îmbrăcate în haine creștine, fie sfinți creștini îmbrăcați în haine păgâne.

A NEXĂ

Repartiția sărbătorilor populare în calendarul iulian și calendarul gregorian în anul 1921

Calendarul iulian				Calendarul gregorian			
Numele zilei	Nr. zilei din lună	Nr. lunii din an	Numele sărbătorii	Numele zilei	Nr. zilei din lună	Nr. lunii din an	Numele sărbătorii
1	2	3	4	5	6	7	8
V	1	1	Anul Nou	V	14	1	
S	2	1		S	15	1	
D	3	1		D	16	1	Sînpetru de Iarnă, Antanasiile, Circovii de Iarnă
L	4	1		L	17	1	Antanasiile, Circovii de Iarnă
M	5	1	Ajunul Bobotezei	M	18	1	Circovii de Iarnă, Tănase de Ciumă
M	6	1	Boboteaza	M	19	1	
J	7	1	Sf. Ion de Iarnă	J	20	1	Eftimie
V	8	1		V	21	1	
S	9	1		S	22	1	
D	10	1		D	23	1	

1	2	3	4	5	6	7	8
L 11	1	Tudose		L 24	1		
M 12	1			M 25	1		
M 13	1			M 26	1		
J 14	1			J 27	1		
V 15	1			V 28	1		
S 16	1	Sînpetru de Iarnă, Antanasiile, Circovii de Iarnă		S 29	1	Filipii de Iarnă, Moșii de Iarnă	
D 17	1	Antanasiile, Circovii de Iarnă		D 30	1	Filipii de Iarnă, Lăsatul Secului de Carne	
L 18	1	Circovii de Iarnă, Tănase de Ciumă	L 31	1	Filipii de Iarnă, Lunea Păstorilor		
M 19	1		M 1	2	Filipii de Iarnă, Martinii de Iarnă, Trif Nebunul		
M 20	1	Eftimie		M 2	2	Filipii de Iarnă, Martinii de Iarnă, Ziaua Ursului	
J 21	1			J 3	2	Martinii de Iarnă, Joia Nepomenită, Vracii, Gadinile	
V 22	1			V 4	2	Gadinile	
S 23	1			S 5	2	Gadinile	
D 24	1			D 6	2	Lăsatul Secului de Brînză	
L 25	1			L 7	2	Ziaua Foarfecarilor, Lunea Curată	
M 26	1			M 8	2	Intrarea în Săptămîna Caii lui Sîntoader, Marțea Vaselor	
M 27	1			M 9	2	Caii lui Sîntoader	
J 28	1			J 10	2	Haralambie, Caii lui Sîntoader	
V 29	1	Filipii de Iarnă		V 11	2	Vlasie, Caii lui Sîntoader	
S 30	1	Filipii de Iarnă		S 12	2	Sîntoader cel Mare	
D 31	1	Filipii de Iarnă		D 13	2	Caii lui Sîntoader	
L 1	2	Filipii de Iarnă, Martinii de Iarnă, Trif Nebunul		L 14	2	Caii lui Sîntoader	
M 2	2	Filipii de Iarnă, Mertinii de Iarnă, Ziaua Ursului	M 15	2	Ieșirea din Săptămîna Caii lui Sîntoader		
M 3	2	Martinii de Iarnă	M 16	2			
J 4	2		J 17	2			
V 5	2		V 18	2			
S 6	2		S 19	2			
D 7	2		D 20	2			
L 8	2		L 21	2			
M 9	2		M 22	2			
M 10	2	Haralambie	M 23	2			
J 11	2	Vlasie	J 24	2	Dragobete		
V 12	2		V 25	2			
S 13	2		S 26	2	Sîmbăta Ursului		
D 14	2		D 27	2			
L 15	2		L 28	2			
M 16	2		M 1	3	Mărțișorul, Prima zi a Babei Dochia		
M 17	2		M 2	3	Miezul Păresimilor		
J 18	2	Joia Nepomenită, Vracii, Gadinile	J 3	3			
V 19	2	Gadinile	V 4	3			
S 20	2	Moșii de Iarnă, Gadinile	S 5	3			
D 21	2	Lăsatul Secului de Carne	D 6	3			
L 22	2	Lunea Păstorilor	L 7	3			
M 23	2		M 8	3			

1	2	3	4	5	6	7	8
M	24	2	Dragobete	M	9	3	Măcinici, Ultima zi a Babei Dochia
J	25	2		J	10	3	
V	26	2		V	11	3	
S	27	2		S	12	3	
D	28	2	Lăsatul Secului de Brînză	D	13	3	
L	1	3	Mărțișorul, Prima zi a Babei Dochia, L	L	14	3	Ziua Forfecarilor, Lunea Curată
M	2	3	Intrarea în săptămâna Caii lui Sîntoader	M	15	3	
M	3	3	Caii lui Sîntoader	M	16	3	
J	4	3	Caii lui Sîntoader	J	17	3	Alexii
V	5	3	Caii lui Sîntoader	V	18	3	
S	6	3	Sîntoaderul cel Mare	S	19	3	Moșii de Florii, Lăzărelul
D	7	3	Caii lui Sîntoader	D	20	3	Floriile
L	8	3	Caii lui Sîntoader	L	21	3	
M	9	3	Măcinici, Ultima zi a Babei Dochia, M	M	22	3	Ieșirea din Săptămâna Caii lui Sîntoader
M	10	3		M	23	3	
J	11	3		J	24	3	Joimari
V	12	3		V	25	3	Ziua Cucului, Blagoveștenie, Vinerea Mare
S	13	3		S	26	3	
D	14	3		D	27	3	Paștele
L	15	3		L	28	3	A doua zi de Paște
M	16	3		M	29	3	A treia zi de Paște, Repotinul
M	17	3	Alexii	M	30	3	Paparuda
J	18	3		J	31	3	Joia Nepomenită
V	19	3		V	1	4	
S	20	3	Simbăta Ursului	S	2	4	
D	21	3		D	3	4	Paștele Blajinilor
L	22	3		L	4	4	Paștele Morților
M	23	3		M	5	4	Mătcălăul
M	24	3	Miezul Păresimilor	M	6	4	
J	25	3	Ziua Cucului, Blagoveștenie	J	7	4	Joia Verde
V	26	3		V	8	4	
S	27	3		S	9	4	
D	28	3		D	10	4	
L	29	3		L	11	4	Sf. Antipa
M	30	3		M	12	4	Repotinul, Caloianul
M	31	3		M	13	4	
J	1	4		J	14	4	Joia Verde
V	2	4		V	15	4	
S	3	4		S	16	4	
D	4	4		D	17	4	
L	5	4		L	18	4	
M	6	4		M	19	4	Repotinul
M	7	4		M	20	4	Todorusale
J	8	4		J	21	4	Joia Verde
V	9	4		V	22	4	Alesul Oilor, Sîngiorzul Vacilor
S	10	4	Moșii de Florii, Lăzărelul	S	23	4	Sîngiorz
D	11	4	Sf. Antipa, Floriile	D	24	4	

1	2	3	4	5	6	7	8
L	12	4		L	25	4	Marcul Boilor
M	13	4		M	26	4	Repotinul
M	14	4		M	27	4	
J	15	4	Joinarii	J	28	4	Joia Verde
V	16	4	Vinerea Mare	V	29	4	
S	17	4		S	30	4	Ghermanul
D	18	4	Paștele	D	1	5	Armindeni
L	19	4	A doua zi de Paște	L	2	5	
M	20	4	Repotinul, A treia zi de Paște	M	3	5	Repotinul
M	21	4		M	4	5	Moșii de Ispas
J	22	4	Alesul Oilor, Sîngiorzul Vacilor, Paparuda, Joia Nepomenită	J	5	5	Ispasul, Joia Verde, Paștele Cailor
V	23	4	Sîngiorz	V	6	5	
S	24	4		S	7	5	
D	25	4	Marcul Boilor, Paștele Blajinilor	D	8	5	
L	26	4	Paștele Morților	L	9	5	
M	27	4	Repotinul, Mătcălăul	M	10	5	
M	28	4		M	11	5	
J	29	4	Joia Verde	J	12	5	Joia Verde
V	30	4		V	13	5	
S	1	5	Armindeni	S	14	5	Moșii de Vară
D	2	5		D	15	5	Rusalile, Duminica Mare
L	3	5		L	16	5	A doua zi de Rusalii
M	4	5	Repotinul, Caloianul	M	17	5	A treia zi de Rusalii
M	5	5		M	18	5	
J	6	5	Joia Verde	J	19	5	Joia Nepomenită
V	7	5		V	20	5	
S	8	5		S	21	5	Constandinu Puilor, Rusitori
D	9	5		D	22	5	
L	10	5		L	23	5	
M	11	5	Repotinul	M	24	5	
M	12	5	Todorusele	M	25	5	Ioan Fierbe-Piatră
J	13	5	Joia Verde	J	26	5	
V	14	5		V	27	5	
S	15	5		S	28	5	
D	16	5		D	29	5	
L	17	5		L	30	5	
M	18	5	Repotinul	M	31	5	
M	19	5		M	1	6	
J	20	5	Joia Verde	J	2	6	
V	21	5	Constandinu puilor	V	3	6	
S	22	5	Ghermanul	S	4	6	
D	23	5		D	5	6	
L	24	5		L	6	6	
M	25	5	Ioan Fierbe-Piatră, Repotinul	M	7	6	
M	26	5	Moșii de Ispas	M	8	6	
J	27	5	Ispasul, Paștele Cailor, Joia Verde	J	9	6	
V	28	5		V	10	6	Timoftei
S	29	5		S	11	6	Vartolomeu
D	30	5		D	12	6	Onofrei
L	31	5		L	13	6	

1	2	3	4	5	6	7	8
M	1	6	Repotinul	M	14	6	Elisei
M	2	6		M	15	6	
J	3	6	Joia Verde	J	16	6	
V	4	6		V	17	6	
S	5	6	Moșii de Vară	S	18	6	
D	6	6	Rusaliiile, Duminica Mare	D	19	6	Iuda
L	7	6	A doua zi de Rusalii	L	20	6	
M	8	6	A treia zi de Rusalii	M	21	6	
M	9	6		M	22	6	
J	10	6	Timoftei, Joia Nepomenită	J	23	6	
V	11	6	Vartolomeu	V	24	6	Sînzienele, Amuțirea Cucului, Sîntion de Vară
S	12	6	Onofrei, Rusitori	S	25	6	
D	13	6	Lăsatul Secului de Sînpetru	D	26	6	
L	14	6	Elisei	L	27	6	
M	15	6		M	28	6	
M	16	6		M	29	6	Sînpetru de Vară
J	17	6		J	30	6	
V	18	6		V	1	7	Cosmadinul, Ana–Foca
S	19	6	Iuda	S	2	7	
D	20	6		D	3	7	
L	21	6		L	4	7	
M	22	6		M	5	7	
M	23	6		M	6	7	
J	24	6	Sînzienele, Amuțirea Cucului, Sîntion de Vară	J	7	7	
V	25	6		V	8	7	Pricopul
S	26	6		S	9	7	
D	27	6		D	10	7	
L	28	6		L	11	7	
M	29	6	Sînpetru de Vară	M	12	7	
M	30	6		M	13	7	
J	1	7	Cosmadinul, Ana–Foca	J	14	7	
V	2	7		V	15	7	Ciurica
S	3	7		S	16	7	Circovii de Vară
D	4	7		D	17	7	Circovii de Vară, Marina
L	5	7		L	18	7	Circovii de Vară
M	6	7		M	19	7	
M	7	7		M	20	7	Sîntilie
I	8	7	Pricopul	J	21	7	Ilie–Pălie
V	9	7		V	22	7	Foca
S	10	7		S	23	7	Opîrlia
D	11	7		D	24	7	
L	12	7		L	25	7	Sf. Ana
M	13	7		M	26	7	
M	14	7		M	27	7	Patelimon, Pintilie Călătorul
J	15	7	Ciurica	J	28	7	
V	16	7	Circovii de Vară	V	29	7	
S	17	7	Circovii de Vară, Marina	S	30	7	
D	18	7	Circovii de Vară	D	31	7	
L	19	7		L	1	8	Ziua Macaveilor
M	20	7	Sîntilie	M	2	8	

1	2	3	4	5	6	7	8
M	21	7	Ilie-Pălie	M	3	8	
J	22	7	Foca	J	4	8	
V	23	7	Opîrlia	V	5	8	
S	24	7		S	6	8	Probejenie
D	25	7	Sf. Ana	D	7	8	
L	26	7		L	8	8	
M	27	7	Pantelimon, Pintilie Călătorul	M	9	8	
M	28	7		M	10	8	
J	28	7		J	11	8	
V	30	7		V	12	8	
S	31	7		S	13	8	
D	1	8	Ziua Macaveilor	D	14	8	
L	2	8		L	15	8	Sîntămărie Mare
M	3	8		M	16	8	
M	4	8		M	17	8	
J	5	8		J	18	8	
V	6	8	Probejenie	V	19	8	
S	7	8		S	20	8	
D	8	8		D	21	8	
L	9	8		L	22	8	
M	10	8		M	23	8	
M	11	8		M	24	8	
J	12	8		J	25	8	
V	13	8		V	26	8	
S	14	8		S	27	8	
D	15	8	Sîntămărie Mare	D	28	8	
L	16	8		L	29	8	Sîntion de Toamnă
M	17	8		M	30	8	
M	18	8		M	31	8	
J	19	8		J	1	9	Simion Stîlpnicul
V	20	8		V	2	9	
S	21	8		S	3	9	
D	22	8		D	4	9	
L	23	8		L	5	9	
M	24	8		M	6	9	Ciuda lui Arhanghel
M	25	8		M	7	9	
J	26	8		J	8	9	Sîntămărie Mică
V	27	8		V	9	9	
S	28	8		S	10	9	
D	29	8	Sîntion de Toamnă	D	11	9	
L	30	8		L	12	9	
M	31	8		M	13	9	
M	1	9	Simion Stîlpnicul	M	14	9	Ziua Crucii, Cîrstovul Viilor
J	2	9		J	15	9	
V	3	9		V	16	9	
S	4	9		S	17	9	
D	5	9		D	18	9	
L	6	9	Ciuda lui Arhanghel	L	19	9	
M	7	9		M	20	9	
M	8	9	Sîntămărie Mică	M	21	9	
J	9	9		J	22	9	
V	10	9		V	23	9	

1	2	3	4	5	6	7	8
S	11	9		S	24	9	Teclele
D	12	9		D	25	9	
L	13	9		L	26	9	Berbecari (Filipi)
M	14	9	Ziua Crucii, Cîrstovul Viilor	M	27	9	Berbecari (Filipi)
M	15	9		M	28	9	Berbecari (Filipi)
J	16	9		J	29	9	Începutul Verii lui Mioi
V	17	9		V	30	9	
S	18	9		S	1	10	Procoavă
D	19	9		D	2	10	
L	20	9		L	3	10	
M	21	9		M	4	10	
M	22	9		M	5	10	
J	23	9		J	6	10	
V	24	9	Teclele	V	7	10	
S	25	9		S	8	10	
D	26	9	Berbecari (Filipi)	D	9	10	
L	27	9	Berbecari (Filipi)	L	10	10	
M	28	9	Berbecari (Filipi)	M	11	10	Sf. Filip
M	29	9	Începutul Verii lui Mioi	M	12	10	
J	30	9		J	13	10	
V	1	10	Procoavă	V	14	10	Vinerea Mare, Sfîrșitul Verii lui Mioi
S	2	10		S	15	10	
D	3	10		D	16	10	
L	4	10		L	17	10	Osie
M	5	10		M	18	10	Lucinul
M	6	10		M	19	10	
J	7	10		J	20	10	
V	8	10		V	21	10	
S	9	10		S	22	10	Sîmbăta Morților
D	10	10		D	23	10	
L	11	10	Sf. Filip	L	24	10	
M	12	10		M	25	10	Moșii de Toamnă
M	13	10		M	26	10	Sîmedru
J	14	10	Vinerea Mare, Sfîrșitul Verii lui Mioi	J	27	10	Sf. Dumitru cel Nou
V	15	10		V	28	10	
S	16	10		S	29	10	
D	17	10	Osie	D	30	10	
L	18	10	Lucinul	L	31	10	
M	19	10		M	1	11	Cosmadin
M	20	10		M	2	11	
J	21	10		J	3	11	
V	22	10		V	4	11	
S	23	10	Sîmbăta Morților	S	5	11	Moșii de Arhangheli
D	24	10		D	6	11	
L	25	10	Moșii de Toamnă	L	7	11	
M	26	10	Sîmedru	M	8	11	Arhangheli
M	27	10	Sf. Dumitru cel Nou	M	9	11	
J	28	10		J	10	11	
V	29	10		V	11	11	Sărbătoarea Tîlharilor
S	30	10		S	12	11	Martinii de Toamnă

1	2	3	4	5	6	7	8
D	31	10		D	13	11	Martinul cel Mare, Ziua Lupului
L	1	11	Cosmadin	L	14	11	Martini de Toamnă, Intrarea în Filipi, Lăsatul Secului de Crăciun
M	2	11		M	15	11	
M	3	11		M	16	11	
J	4	11		J	17	11	
V	5	11		V	18	11	
S	6	11	Moșii de Arhangheli	S	19	11	
D	7	11		D	20	11	
L	8	11	Arhangheli	L	21	11	Ovidenie, Filipul cel Șchiop
M	9	11		M	22	11	
M	10	11		M	23	11	
J	11	11	Sărbătoarea Tîlharilor	J	24	11	
V	12	11	Martini de Toamnă	V	25	11	Sf. Ecaterina
S	13	11	Martinul cel Mare, Ziua Lupului	S	26	11	
D	14	11	Martini de Toamnă, Intrarea în Filipi, Lăsatul Secului de Crăciun	D	27	11	
L	15	11		L	28	11	
M	16	11		M	29	11	
M	17	11		M	30	11	Sîntandrei
J	18	11		J	1	12	
V	19	11		V	2	12	
S	20	11		S	3	12	Bubatul
D	21	11	Ovidenie, Filipul cel Șchiop	D	4	12	Bubatul, Varvara
L	22	11		L	5	12	Bubatul, Sava
M	23	11		M	6	12	Sf. Nicolae (Sînnicoară)
M	24	11		M	7	12	
J	25	11	Sf. Ecaterina	J	8	12	
V	26	11		V	9	12	Ana Zacetenia
S	27	11		S	10	12	
D	28	11		D	11	12	
L	29	11		L	12	12	Sf. Spiridon
M	30	11	Sîntandrei	M	13	12	
M	1	12		M	14	12	
J	2	12		J	15	12	
V	3	12	Bubatul	V	16	12	
S	4	12	Bubatul, Varvara	S	17	12	
D	5	12	Bubatul, Sava	D	18	12	Sf. Modest
L	6	12	Sf. Nicolae (Sînnicoară)	L	19	12	
M	7	12		M	20	12	Ignatul, Inătoarea
M	8	12		M	21	12	
J	9	12	Ana Zacetenia	J	22	12	
V	10	12		V	23	12	
S	11	12		S	24	12	Ajunul Crăciunului
D	12	12	Sf. Spiridon	D	25	12	Crăciunul
L	13	12		L	26	12	A doua zi de Crăciun
M	14	12		M	27	12	A treia zi de Crăciun
M	15	12		M	28	12	Îngroparea Crăciunului
J	16	12		J	29	12	
V	17	12		V	30	12	

1	2	3	4	5	6	7	8
S	18	12	Sf. Modest	S	31	12	
D	19	12		D	1	1	Anul Nou 1922
L	20	12	Ignatul, Înătoarea	L	2	1	
M	21	12		M	3	1	
M	22	12		M	4	1	
J	23	12		J	5	1	Ajunul Bobotezei
V	24	12	Ajunul Crăciunului	V	6	1	Boboteaza
S	25	12	Crăciunul	S	7	1	Sf. Ion de Iarnă
D	26	12	A doua zi de Crăciun	D	8	1	
L	27	12	A treia zi de Crăciun	L	9	1	
M	28	12	Îngroparea Crăciunului	M	10	1	
M	29	12		M	11	1	Tudose
J	30	12		J	12	1	
V	31	12		V	13	1	

PÁSZTOROK – KALENDÁRIUM A ROMÁNOKNÁL – SZELLEMI KOORDINÁTÁK

Kivonat

A csillagok, különösen a Hold és a Nap, valamint a növények és állatok ciklikus fejlődésénnek megfigyeléséből szerzett tapasztalatok alapján alakult ki a népi kalendárium, ami a hiedelmek, szokások, stb. útján hagyományozódott korosztállyról korosztállyra, anélkül, hogy nyomdafestéket látott volna.

A jelen dolgozat célja a népi kalendárium jellegének és jelentőségének feltárása, ami a paraszt-ság egész anyagi és szellemi tevékenységét meghatározta hónapokra, hetekre és napokra, az ünnepek és szokások, a hiedelmek és mágikus gyakorlatok sajátos nyelvezetén keresztül eligazítást adott a szántás, a vetés, a növényápolás, begyűjtés, a legelőre való ki -és behajtás optimális idejét illetően.

Abból kiindulva, hogy nincs az eseményektől kiürített, "tiszta" idő, hogy a falu világában az adott időt olyan általános keretként érzékelték, melyben a főfoglalkozások eltérő ritmusát a növények és állatok bioritmusa határozza meg, behatároltuk a pásztorkalendárium ünnepeinek rendjét melynek dátumai összhangban vannak egyes háziállatok és vadállatok bioritmusával, a szaporodás mint alapvető életfunkció ritmikus és stabil megnyilvánulásának következményeként. Ily módon szerepel a szaporodás ritmikus megnyilvánulásának leírása olyan állatok esetében mint a juh, kecske, farkas, kutya, ló és szamár.

Megállapítható, hogy az állatok szaporodása két egyenlő évszakra (részre) osztja a napcvet, egy termékeny szezonra (párosodás, vemhesség, születés, elválasztás) és egy terméketlenre (amikor az állatok bősségesen táplálkoznak, hogy átvészéljék a tél megpróbáltatásait). Mindkét szezon kezdete és vége egy hármas tevékenységet határoz meg és ezek elvégzése jogi, szervezési és vallási-mágikus jelleget öltetek.

Következésképp a pásztorkalendárium, mint a népi naptár része, csupán két évszakot különböztet meg, a telet és a nyarat, egyes házi és vadállatok bioritmushoz igazodva.

Ami pedig a pásztorkalendáriumot benépesítő személyeket illeti, ezek vagy kereszteny kúlsóval felruházott pogány istenségek vagy pogány kúlsóval megjelenő kereszteny szentek, ami a pásztornaptár alapvető tulajdonságára, a pogány-kereszteny szinkretizmusra utal.

LE CALENDRIER PASTORAL

Résumé

Sous l'impression des observations empiriques, tout particulièrement La Lune et le Soleil, **et** des cycles de reproduction des plantes et des animaux – a pris naissance le calendrier populaire **ou** le calendrier des vieilles, calendrier a été transmis de génération en génération, par les **voies connues**, des croyances, des costumes etc. – sans connaître des formes écrites.

Cet ouvrage se propose de déchiffrer les sens du calendrier populaire, qui planifiait l'**activité entière**, matérielle et spirituelle, du paysan par mois, semaines et jours, lui indiquant – par **le** langage spécifique des fêtes et coutumes, des croyances et des pratiques magiques, le temps optimal pour le labourage, l'ensemencement, pour l'entretien des cultures, la récolte, la formation **et** l'effilochement des troupeaux, la montée et la descente des moutons de la montagne etc.

En partant de l'idée de l'inexistence du temps pur, du temps vidé d'événements, au monde **du** village, du temps senté perçu comme une ambiance générale dans laquelle les principales **occupations** avaient des rythmes différent, engendrés par les rythmes existentiels des plantes et des animaux – j'ai préfiguré le cadre qui délimite les fêtes du calendrier pastorale, qui correspond **comme date** avec les rythmes existentiels de certains animaux domestiques et sauvages, comme **conséquence** des manifestations rythmiques et stables de la fonction essentielle de la vie, le **reproduction**.

Ainsi sont décrites les manifestations des rythmes de reproduction chez les animaux **domestique** et sauvages, tels que: la brébis, le bique (chèvre), le loup, le chien, le cheval et l'âne.

On peut constater que la reproduction des animaux partage l'année solaire dans deux saisons **de durée égale**, un saison fertile (l'accouplement, la gestation, le foetus et la sevrage) et un saison stérile (quand les animaux se nourrissent bien a dans ses déterminations, le déroulement d'une triade d'activités, qui revêtent des formes juridiques, d'organisation et mytho-magique).

En conclusion, le calendrier pastoral, partie composante du calendrier populaire a seulement deux saisons, l'hiver et l'été, engendrés par les rythmes existentiels de certains animaux **domestique** et sauvage.

En ce qui concerne les personnage sacrés, qui peuplent le calendrier pastoral, on peut mentionner le fait qu'ils sont soit des divinités païens revêtus des vêtements chrétiens, soit des saints chrétiens revêtus avec des vêtements païens – fait qui dénote le syncrétisme païenno-chrétienne, trait qui définit le calendrier pastoral.